

LIBRIS

We know
books

Iolanda Miculescu

MISTERUL
FEMININ
și MAGIA
I'UBIRII
în opera lui
Mircea Eliade

© Editura EIKON

București, Calea Giulești 333, Sector 6
cod poștal 031310, România

Difuzare / distribuție carte: tel/fax: 021 348 14 74
mobil: 0733 131 145, 0728 084 802
e-mail: difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: tel: 021 348 14 74
mobil: 0728 084 802, 0733 131 145
e-mail: contact@edituraeikon.ro
web: www.librariaeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de Consiliul Național al
Cercetării Științifice din Învățământul Superior (CNCSIS)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MICULESCU, IOLANDA

Misterul feminin și magia iubirii în opera lui Mircea
Eliade / Iolanda Miculescu. - București : Eikon, 2024
ISBN 978-606-49-1170-4
821.135.1.09

DTP: Mihăiță Stroe

Editor: Valentin Ajder

E I K O N

București, 2024

Cuprins

Prefață	7
CAPITOLUL I	
Exotismul erotic	21
CAPITOLUL II	
Puterea lubrică a șarpelui	37
CAPITOLUL III	
Kratofania spectrală	53
CAPITOLUL IV	
Motivul dublului	71
CAPITOLUL V	
Iubirea ca joc magic	87
CAPITOLUL VI	
Nostalgia Paradisului	111
CAPITOLUL VII	
Mythos și eros	131
Bibliografie	155

CAPITOLUL I

Exotismul erotic

Motto:

*„era o apariție legendară, de basm oriental,
forma ei aproape nudă printre ciorchinele de flori”.*

M. Eliade

Exotismul hindus a fost dintotdeauna un adevărat miraj pentru europeanul neinițiat în tainele unei lumi, a cărei filosofie de viață este „eliberarea” spirituală prin tehnici de meditație.

Tentația exotismului vine din contactul direct al autorului cu civilizația și cultura indiană, dar și dintr-o predispoziție nativă pentru ceea ce ține de misterios și magic în existența umană, supusă unor legi nescrise ce vin din adâncul ființei „irecognoscibile”. Descifrarea filosofiei hinduse – să nu uităm că Eliade a învățat sanscrita și limba bengali cât a stat în India – a fost pentru el o revelație tot atât de însemnată, cum a fost și identificarea sacrului în profan, sau descoperirea practicilor yoga.

Brahmanismul, buddhismul, jainismul, tantrismul, șamanismul și tot ceea ce a ținut de practicile spirituale și de filosofia orientală, l-au atras pe Eliade cu acea forță magică a explorării unui tărâm necunoscut, făcând din personalitatea sa un inegalabil orientalist. Majoritatea acestor filosofii sau religii instituiau cunoașterile supremei valori a existenței, dar și soluția practică a acesteia, și anume: iluminarea, eliberarea finală a spiritului și descinderea în Nirvana. Nici o altă filosofie nu ridică spiritul (brahman) și sufletul (atman) pe treapta cea mai înaltă a cunoașterii mistice așa cum a făcut-o filosofia indiană, care și-a găsit în ea forța supremă a revelației divine și contopirea cu aceasta.

Romanul autobiografic „Maitreyi” (Maitreyi – din sanscrită – maitri = bunătate) relatează un episod romantic din tinerețea lui Eliade, în timpul celor trei ani petrecuți în India.

În casa marelui filosof Dasgupta, el o cunoaște pe flica acestuia, Maitreyi, poetă consacrată, de o inteligență și o frumusețe aparte. Între cei doi se naște o iubire unică care va dura toată viața, deși soarta îi desparte în mod tragic tocmai datorită incompatibilității etnice, care în India interzice căsătoria între două persoane ce nu aparțin aceleiași caste sau religii.

În tradiția mitologică a Indiei și în Upanishade⁹, Maitreyi este a doua soție a înțeleptului Yajniavalkya, autorul unui cod juridic. Ea reprezintă simbolul femeilor înțelepte. Soțul ei o cheamă să-i împărtășească știința despre atman și despre valoarea sa nepieritoare.

Maitreyi reprezintă, ca alegorie mistico-filosofică, tipul femeii înțelepte, însetate de cunoașterea adevărului cosmic.

Posibil ca Eliade să fi făcut o apropiere între iubita sa și reprezentanta mitică a înțelepciunii, asociată și cu imaginea lui Devi, zeiță vedică a erotismului excesiv.

Romanul „Maitreyi” („La Nuit bengali”) apărut în anul 1933, atunci când Eliade avea numai 26 de ani, s-a bucurat de un mare succes. Cartea a fost premiata cu premiul Techirghiol – Eforie, de o comisie din care făceau parte marii critici ai vremii: Perpessicius, M.Ralea, G.Călinescu, Ș.Cioculescu. Ea a fost considerată, pe bună dreptate, de către Gaston Bachelard drept „o mitologie a voluptății”, tocmai pentru că asistăm la nașterea unei pasiuni în condiții neobișnuite. Dragostea are o funcție asemănătoare mitului: „încetăm de a mai exista în lumea de toate zilele

și pătrundem într-o lume transfigurată, într-un timp... sacru”. Iubirea, ca și mitul, te scoate din timp și te poartă în netimp, în sacralitate.

„Povestea este foarte simplă, dar frumusețea ei seducătoare luminează și arde ca frescele din Ajanta, ca poezia erotică indiană”, remarca cu deosebită savoare lirică, scriitorul Claude-Henri Rocquet în interviul avut cu Eliade din „Încercarea labirintului”. Despre frescele din Ajanta, Eliade scria în Jurnalul său, impresionat fiind de misterul femeii și al artei figurative indiene: „Câtă senzualitate în aceste imagini fabuloase, ce importanță neașteptată în elementul feminin! Cum putea călugărul budist să se elibereze de ispitele cărnii, înconjurat fiind de atâta goliciune superbă și triumfătoare în toată plenitudinea ei? Numai o versiune tantrică a budismului putea să îngăduie o astfel de laudă adresată femeii și senzualității”. Ceea ce surprinde, încă de la începutul romanului, este faptul că Allan, un alter-ego al autorului, nu-și mai amintește ziua precisă când a întâlnit-o pe Maitreyi, și nici „figura ei de-atunci”, de la primele întâlniri: „Am șovăit atât în fața acestui caiet pentru că n-am izbutit să aflu, încă, ziua precisă când am întâlnit-o pe Maitreyi. În însemnările mele din acel an n-am găsit nimic.”

De ce intervine uitarea și estomparea faptelor în memoria personajului, când această femeie a însemnat atât de mult în viața lui, cu toate că Allan ținea un jurnal zilnic, în care își nota aproape totul? Amnezia este, de fapt, o pierdere a identității. Potrivit mitologiei memoriei și uitării care consideră uitarea o „captivitate” și o „robie” în lumea iluzorie, iar rememorarea o trezire la

⁹ Upanișade – comentarii filosofice sanscrite la „Vede” (Vede – ciclu de 4 scrieri literar-filosofice și religioase care aparțin Indiei).

viață a spiritului care alungă vâlul Mayei, Eliade sporește misterul prin acest artificiu atât de familiar doctrinelor platoniciene: „Pentru cei care au uitat, rememorarea e o virtute”.

Neavizatul se întreabă mirat: să fie de vină timpul (se scurseseră doar zece luni de când n-o mai văzuse) care așterne uneori un vâl întunecos peste memoria fiecăruia, sau magia iubirii pe al cărei tărâm sacru nu poți pătrunde oricând, odată ce dragostea a murit sau a fost trădată? Ori este misterul feminin care manevrează și înrobește sufletul oricărui bărbat, făcându-l sclavul propriilor temeri și neputințe în a-i pătrunde secretul? Sau, și mai firesc, faptul că Maitreyi nu-l acaparase de la prima vedere a ei: „mi se părea urâtă – cu ochii ei prea mari și prea negri, cu buzele cărnoase și răsfrânte, cu sânii puternici, de fecioară bengaleză crescută prea plin, ca un fruct trecut în copt”. Dimpotrivă, femeia are asupra lui o reacție de respingere, de curiozitate atârșată de un trup cu forme prea împlinite la o fată atât de fragedă.

Reiese o undă de ironie în descrierea lui Allan și un vădit dispreț pentru fecioara indiană „crescută în puf”. Enigma acestei uitări pe care o aflăm abia la sfârșitul romanului, este faptul că, ori de câte ori Allan încerca să se gândească la Maitreyi, bărbatul se cutremura și căuta să îndepărteze orice gând care l-ar fi apropiat de ea. Suferința pierderii femeii iubite este atât de puternică, încât îndrăgostitul vrea să uite totul, să nu mai fie captivul unei iubiri imposibile.

Abia când intră în casa inginerului Narendra Sen, Maitreyi i se pare picturală, „în sari de culoarea ceaiului

palid, cu papuci albi cusuți în argint, cu șalul asemenea cireșelor galbene – și buclele ei prea negre, ochii ei prea mari, buzele ei prea roșii...”. Adverbul „prea” subliniază faptul că totul părea nefiresc și exagerat în alcătuirea ei fizică, și că efectul, pe care-l are asupra oaspetelui este imaginea unei femei excentrice și distante.

„Nu izbuteam să înțeleg ce taină ascunde făptura aceasta în mișcările ei moi, de mătase, în zâmbetul timid... și mai ales în glasul ei atât de schimbat în fiecare clipă...”. Apariția ei mlădioasă, cu mișcări ce aveau în ele unduirea misterioasă și vicleană a șarpelui, îl fascinează pe Allan din clipa când pășește pragul acelei casei, ce avea să devină locul sacru al unei iubiri unice, devastatoare.

Revine în ambele descrieri expresia „ochii ei prea mari”, ca o obsesie și ca o mirare, ca și când acei ochi ar fi ascuns în ei tot misterul Indiei și al femeii în general.

La o privire mai atentă, Maitreyi își dezvăluie frumusețea-i mătăsoasă, precum o scoică ce ascunde în carapacea osoasă și rece, misterioasă și strălucitoare-i perlă.

Atunci când o zărește pe fereastră, plimbându-se prin curte, râsul acestei femei îi trece de-a dreptul în inimă și îl înfioară cu ecoul lui omniprezent: „îi auzeam râsul prin toate sălile prin care am trecut”.

Privirea, glasul, mișcările, râsul, tot ceea ce aparține acestei făpturi îl farmecă încet, încet, ca și cum o forță tainică l-ar fi atras în necunoscut.

Minunea i se dezvăluie treptat, în toată grația feminină cu care era înzestrată această fiică misterioasă a Bengalului. Misterul feminin și misterul Indiei! Ambele taine așteptau să fie descifrate de europeanul Allan.